

6-DARS:	OPERATION TIZIMLAR
Darsni olib borish texnologiyasi	
Maqsad	Operation tizimlar haqida tushuncha berish, ularning turlari va vazifalarini virtual-ta'limiy muzey asosida o'rgatish
Sinf	9-sinf
Dars turi (shakli)	Nazariy (interaktiv, virtual ekskursiya asosida)
Dars rejasi	1. Operation tizim tushunchasi 2. Operation tizimlarning rivojlanish tarixi 3. Operation tizim turlari 4. Operation tizimning asosiy vazifalari
Egallanadigan bilim va ko'nikmalar	• Operation tizim haqida umumiy tushunchaga ega bo'ladi; • OT rivojlanish tarixini biladi; • OT turlarini farqlay oladi; • OT funksiyalarini tushunadi; • Virtual platformalarda ishlash ko'nikmasi shakllanadi.
Tayanch so'zlar va iboralar	Operation tizim, Windows, Linux, MacOS, interfeys, fayl tizimi, resurs boshqaruvi.
O'qitish shakllari	Sinfda ishlash, guruh va individual ishlash
O'qitish metodi va texnologiyalari	"SWOT-tahlil" metodi, virtual muzey texnologiyasi, muammoli ta'lim, taqqoslash metodi.
O'qitish vositalari	Virtual-ta'limiy muzey, prezentatsiya, videodarslar, tarqatma materiallar va darslik
AKT va interfaol vositalar	Kompyuter, proyektor, smart doska, planshet, mobil qurilmalar, Saytlar: 1. https://www.virtualmuseum.uz 2. https://www.computerhistory.org 3. https://winworldpc.com
Adabiyotlar va internet resurslari	

DARSNING TEXNOLOGIK XARITASI

I. Tashkiliy qism

Darsning tashkiliy qismida o'qituvchi sinfga kirib, o'quvchilar bilan salomlashadi va sinfda ijobiy psixologik muhit yaratishga harakat qiladi. So'ngra o'quvchilarning davomatini aniqlab, kimlar darsda ishtirok etayotganini qayd etadi. Keyingi bosqichda o'quvchilarning darsga tayyorgarligi tekshiriladi, ya'ni ularning daftar, darslik va zarur texnik vositalari (telefon, planshet yoki noutbuk) mavjudligi ko'zdan kechiriladi. Shundan so'ng o'qituvchi o'quvchilarni guruhlariga ajratadi. Guruhlar zamonaviy operatsion tizimlar nomi bilan – Windows, Linux va MacOS tarzida tashkil etiladi. Bu esa o'quvchilarda mavzuga nisbatan qiziqishni yanada oshiradi. Yakunda darsda foydalaniladigan texnik vositalar – kompyuter, proyektor va internet aloqasi tekshirib chiqiladi va darsni boshlash uchun zarur sharoit yaratiladi.

II. Takrorlash

Mazkur bosqichda o'qituvchi o'quvchilarning oldingi mavzu bo'yicha bilimlarini aniqlash maqsadida uy vazifasini tekshiradi. Bu jarayon og'zaki savol-javob yoki qisqa yozma tekshiruv orqali amalga oshiriladi. O'qituvchi o'quvchilarga "Dastur nima?", "Kompyuter qanday ishlaydi?" kabi savollarni berib, ularning bilim darajasini aniqlaydi. Faol ishtirok etgan o'quvchilar rag'batlantiriladi, bu esa boshqalarda ham faollikni oshiradi. Shu bilan birga, o'qituvchi oldingi mavzuni yangi mavzu bilan bog'lab, dasturiy ta'minot ichida operatsion tizimning alohida o'rni borligini qisqacha tushuntirib beradi. Bu bosqich o'quvchilarni yangi bilimni qabul qilishga tayyorlaydi.

III. Qiziqtirish (motivatsiya)

Darsning ushbu bosqichida o'qituvchi o'quvchilarning e'tiborini jalb qilish va ularni faol fikrlashga undash uchun muammoli savol qo'yadi: "Kompyuter operatsion tizimsiz ishlay oladimi?" O'quvchilar ushbu savolga turli javoblar berib, o'z fikrlarini bildiradi. Bu jarayonda ularning mantiqiy va tanqidiy fikrlashi faollashadi. Shundan so'ng o'qituvchi dars mavzusini e'lon qiladi va doskaga yozadi. Keyin o'quvchilarga bugungi dars virtual ta'limiy muhit asosida o'tishi,

ya'ni ular mustaqil ravishda internet orqali ma'lumot izlab, yangi bilimga ega bo'lishlari tushuntiriladi. Bu esa o'quvchilarda qiziqish va motivatsiyani kuchaytiradi.

IV. Mavzuni tushuntirish

Yangi mavzuni o'rganish jarayoni bir necha kichik bosqichlarga bo'linadi. Avvalo, o'qituvchi o'quvchilarni virtual ta'limiy resurslar bilan ishlashga yo'naltiradi. O'quvchilarga maxsus saytlar (<https://www.virtualmuseum.uz> yoki <https://www.computerhistory.org>) orqali operatsion tizimlar tarixi va turlari haqida ma'lumot topish vazifasi beriladi (1-ilova).

O'quvchilar mustaqil ravishda ushbu saytlarni o'rganib, operatsion tizim nima ekanligini, qanday vazifalarni bajarishini va uning qanday turlari mavjudligini aniqlashga harakat qiladi. Bu jarayonda o'qituvchi yo'naltiruvchi rolni bajaradi.

Keyingi bosqichda o'quvchilar guruhlarda ishlaydi. Har bir guruhga alohida operatsion tizim (Windows, Linux yoki MacOS) beriladi. O'quvchilar o'z guruhida berilgan operatsion tizimni tahlil qilib, uning afzalliklari, kamchiliklari va qo'llanish sohalarini aniqlaydi. Ular jadval tuzish yoki ro'yxat shaklida ma'lumotlarni tartiblaydi. Bu jarayon o'quvchilarning tahliliy fikrlashini rivojlantiradi (2-ilova).

So'ngra har bir guruh o'z natijalarini sinf oldida taqdim etadi. Guruh a'zolari o'z fikrlarini asoslab beradi, o'qituvchi esa qo'shimcha savollar berib, muhokamani chuqurlashtiradi. Bu bosqich o'quvchilarning nutq madaniyati va o'z fikrini himoya qilish ko'nikmasini rivojlantiradi (3-ilova).

V. Mavzuni mustahkamlash

Mazkur bosqichda o'qituvchi o'quvchilarning yangi mavzuni qanchalik o'zlashtirganini aniqlash maqsadida savol-javob o'tkazadi. O'quvchilarga operatsion tizimning vazifalari, turlari va ahamiyati haqida savollar beriladi (4-ilova).

Shuningdek, "Kim tez?" kabi interaktiv o'yin orqali o'quvchilar faolligi oshiriladi (5-ilova).

Qisqa test savollari yordamida bilim darajasi tekshiriladi. Noto'g'ri javoblar tahlil qilinib, tushuntirib beriladi. Bu bosqich bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi (6-ilova).

VI. Baholash

Dars davomida o'quvchilarning faolligi, guruh ishida ishtiroki, tahlil qilish qobiliyati va taqdimot jarayonidagi ishtiroki hisobga olinib baholanadi. O'qituvchi baholash mezonlarini e'lon qiladi va shu asosda o'quvchilarga ball yoki an'anaviy baho qo'yadi. Faol o'quvchilar alohida rag'batlantiriladi. Bu esa o'quvchilarda raqobat va qiziqishni oshiradi (7-ilova).

VII. Mavzuni xulosalash.

Dars yakunida o'qituvchi asosiy tushunchalarni umumlashtiradi. Operatsion tizimning kompyuter uchun naqadar muhim ekanligi, uning barcha jarayonlarni boshqarishi va foydalanuvchi bilan kompyuter o'rtasidagi aloqa vositasi ekanligi ta'kidlanadi. O'quvchilardan qisqacha xulosa olish orqali ularning mavzuni qay darajada tushunganligi aniqlanadi.

VIII. Uy vazifasini berish

O'quvchilarga uyga vazifa sifatida uchta operatsion tizimni (Windows, Linux, MacOS) taqqoslash jadvalini tuzish topshiriladi (8-ilova). Qo'shimcha ravishda "Kelajak operatsion tizimi" mavzusida kichik ijodiy loyiha tayyorlash vazifasi beriladi. O'qituvchi topshiriqni bajarish tartibini tushuntirib beradi.

IX. Refleksiya.

Dars yakunida o'qituvchi o'quvchilardan "Bugun nima o'rgandingiz?" va "Dars sizga yoqdimi?" kabi savollar orqali ularning fikrini oladi. O'quvchilar o'z taassurotlarini bildiradi. Bu jarayon o'quvchilarning o'z-o'zini baholash ko'nikmasini rivojlantiradi va dars samaradorligini aniqlashga yordam beradi.

1-rasm. www.virtualmuseum.uz tizimi oynasi ko'rinishi

1-topshiriq: Jadvalni to'ldiring.

Operatsion tizim	Afzalliklari	Kamchiliklari	Qo'llanish sohalari
Windows			
Linux			
MacOS			

2-topshiriq. Quyidagi savollarga javob yozing:

1. Sizning operatsion tizimingiz qaysi qurilmalarda ko'proq ishlatiladi?
2. Foydalanuvchilar nega aynan shu tizimni tanlaydi?
3. Ushbu tizimning eng kuchli tomoni nimada?

3-ilova

Har bir guruh quyidagi tartibda chiqish qiladi (2-daqiqa):

1. Operatsion tizim nomi
2. 3 ta asosiy afzalligi
3. 2 ta kamchiligi
4. Qaysi sohalarda ishlatiladi
5. Yakuniy xulosa

Baholash mezonlari

Mezon	Ball
Taqdimot ravonligi	2
Dalillar bilan asoslash	3
Savollarga javob	3
Faollik	2
Jami	10 ball

4-ilova

O'qituvchi o'quvchilarga quyidagi **savollarni** beradi:

1. Operatsion tizim nima?
2. Operatsion tizimning asosiy vazifalari nimalardan iborat?
3. Qanday operatsion tizimlarni bilasiz?
4. Windows operatsion tizimining afzalligi nimada?
5. Linux operatsion tizimi nima uchun bepul?
6. MacOS qaysi kompaniyaga tegishli?
7. Operatsion tizim kompyuterda qanday rol o'ynaydi?

5-ilova

O'qituvchi tezkor savollar beradi, o'quvchilar darhol javob beradi:

1. Eng keng tarqalgan OT? (Windows)
2. Ochiq kodli OT? (Linux)
3. Apple mahsuloti bo'lgan OT? (MacOS)
4. OT vazifasi? (Kompyuterni boshqarish)

Baholash mezonlari

№	Baholash ko'rsatkichi	Tavsif	Ball
1	Faollik	Savol-javob va muhokamada ishtiroki	2
2	Guruh ishidagi ishtirok	Hamkorlikda ishlashi	2
3	Tahlil qilish qobiliyati	Ma'lumotni tushunish va solishtirish	3
4	Taqdimot	Fikrni ravon va asosli bayon etish	3
	Jami		10 ball

Baholash varaqasi

O'quvchi F.I.Sh	Faollik (2)	Guruh ishi (2)	Tahlil (3)	Taqdimot (3)	Jami

Bahoni aniqlash mezonlari

Ball	Baho	Izoh
9–10	5 (a'lo)	Juda yaxshi o'zlashtirgan
7–8	4 (yaxshi)	Yaxshi darajada
5–6	3 (qoniqarli)	Qisman o'zlashtirgan
0–4	2 (qoniqarsiz)	Yetarli emas

8-ilova

1-topshiriq: Jadvalni to'ldiring.

Operatsion tizim	Afzalliklari	Kamchiliklari	Qo'llanish sohalari
Windows			
Linux			
MacOS			

Bajarish tartibi:

1. Har bir operatsion tizim bo'yicha kamida 3 tadan afzallik yozish;
2. Kamida 2 tadan kamchilik keltirish;
3. Qaysi sohada ishlatilishini aniqlash (masalan: ofis, dasturlash, dizayn va h.k.);
4. Jadvalni tartibli va aniq shaklda to'ldirish.

2-topshiriq: Ijodiy loyiha. O'quvchi o'z tasavvuriga asoslanib yangi "Kelajak operatsion tizimi" modelini ishlab chiqadi. Loyiha tarkibi: Operatsion tizim nomi, qanday ishlashi, qanday imkoniyatlarga ega ekanligi, qaysi muammolarni hal qilishi yoziladi va dizayni taxminan chiziladi.